

MUHAMMED İKBAL

ŞARK'TAN HABER

Peyâm-ı Maşnk, Zebûr-i Acem

Prof. Dr.
Çeviri: Ali Nihat Tarlan

ŞARK'TAN HABER
Peyâm-ı Maşruk, Zebûr-i Acem

Muhammed İkbâl

Çeviri: Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan

PEYÂM-I MAŞRIK

İTHAF

Müstakil Afganistan Devleti Hükümdarı Emir Emânullah Han Hazretlerine,

- Ey bahtiyar emir, ey padişah; genç lakin ihtiyarlar gibi olgun hükümdar!
- Gözün sırlara mahremdir. Göğsünün içinde gönlün Câm-ı Cem'dir.⁶
- Azim ve iraden, mülkündeki dağlar gibi kavi ve muhkemdir. O kadar ihtiyatlı ve tedbirli hareket edersin ki her güç şey, seninle karşılaşıncı kolaylaşır.
- Senin himmetin benim hayalim gibi yüksektir. Parçalanmış bir milleti o himmet şirazelemiş, yekpâre bir varlık haline getirmiştir.
- Padişahlar, sana birçok hediyeler takdim etmişlerdir. Değeri yüksek birçok la'l ve yakutun var.
- Ey emir, emir oğlu emir, bir fakirden de şu hediyeği kabul buyur.
- Bana hayatın remzini öğrettikleri zaman ruhumda bir ateş alevlendirdiler. Bir yürek yakan nağme getirdim, aşkın gençlik devresini getirdim (aşkı gençleştirdim).

---

⁶ Şarabı keşfettiğine inanılan İran hükümdarı Cem'in içine şaraptan başka içki giremeyen kadehi. (e.n.)

- Garb diyarının pîri, muktedası Alman şairi, o eski İran şairinin meftunu (Goethe),
- Şuh, canlı dilberleri tasvir ederek Frenk diyarından (Garb âleminde) Şark'a selam göndermişti.
- Ben de ona nazire olarak *Peyâm-ı Maşruk* (*Şark'tan Haber*) adlı eserimi yazdım. Bu suretle Şark'ın gecesine ay ışıkları serptim.
- Ben kendimi bildim bileli kendini beğenmiş bir insan değilim. O kimdir, ben kimim; sana söyleyeyim.
- O, şimşek gibi bir Garb delikanlısı...⁷ Benim alevim ise Şark pîrlerinin nefesinden ilham almakta.
- O, çemende (mâmur yerlerde) doğmuş; çemende yetişmiş. Ben ise ölü bir toprağın mahsulüyüm.
- O, çemende bülbül gibi terennüm ederek kulakları cennet haline getirmiş. Ben ıssız çöllerde feryat eden bir çanım (kervanlarda deve veya beygirlerin boyunlarına takılan çan).
- Her ikimiz de kâinatın kalbini, ruhunu bilen, tanıyan insanlarız. İkimiz de ölüm içinde hayattan haber getiriyoruz.
- Her ikimiz de sabahlar gibi pırıl pırıl gülen, ayna gibi parlayan birer hançeriz. Ama o yalın, ben hâlâ kını içinde.
- Her ikimiz de sahili görünmeyen bir ummanın kıymetli ve parlak birer incisiyiz.
- O cesur, canlı; denizin dibinde çırpındı, sedefi parçaladı.
- Ben hâlâ sedefin kucağında parlıyorum. Hâlâ denizin kalbinde gizliyorum.
- Benim dostum beni anlamadı, meyhanemden kadehi boş gitti.

7 Yahut, "O, Garb delikanlılarından ilham alıp şimşek haline gelmiş."

- Ben ona bir sultan debdebe ve azametini veriyorum. Kısra'nın tahtını ayağının altına koyuyorum.
- O benden güzellik ve aşk terennümleri istiyor. O, benden şairâne, renkli, parlak tasvirler istiyor.
- O, beni iyice anlamadı; canımın ne derece bîtap olduğunu görmedi. Benim dışımı gördü; içimi, sırrımı görmedi.
- Benim yaradılışım aşk ile yoğrulmuştur. Çer çöp ile ateşin bir araya gelişinden vücuda gelmiştir.
- Hakk, bana mülk ve din (“*mâlik-i yevmi’ d-dîm*”) remizlerini bildirdi. Gözümün perdesinden mâsiva nakşını kaldırdı.
- Gül yaprağı, rengini benim manamdan (mazmun) almıştır. Benim mısram, kanımın damlasıdır.
- Sakın şiiri bir delilik eseri zannetme. Bu deliliklerin kemâlinde asıl akıl ve idrak mevcuttur.
- Bana hüner sermayesi verdiler. Lakin Hint diyarında beni hor ve hakir ettiler.
- Lale ve gül benim terennümlerimden mahrumdur. Benim kuşum, kendi gülistanında gariptir (gurbete düşmüştür).
- Bu felek ancak alçakları, sefilleri devlet ve ikbale eriştirdiği için cevher sahibi insanlara yazık oluyor (onlar heder olup gidiyorlar).
- Ey makamı yüksek (Zühal feleği olan) padişah! Görüyorsun ki, bizim güneşimizi bulutlar örtmeye başladı (Şark ve İslam âlemi felakete doğru gidiyor).
- Araplar, çöllerinde yollarını kaybettiler (dalâlete düştüler). Artık sözlerinde “İllallah”ın harareti kalmadı (Müslümanlık harareti ve ideali kalmadı).
- Mısırlılar, Nil girdabına düşmüşler; muazzam file benzeyen Turanlıların himmet damarları gevşemiş.

- Osmanlı Devleti, hâdisatın pençesi altına düşmüş, ızdırap içinde. Şark ve Garb onun dökülen kanlarından lalezara dönmüş.
- •Aşkta Selam tarz ve usulü (İran aşkı) kalmadı. İran toprağı hâlâ var ama İranlı yok.
- Onun tıynetindeki hayat, şevk ve harareti uçup gitti. Gönlünde o eski ateş dondu kaldı.
- Hint Müslümanı midesinin kulu olmuş, kendini beğenmiş, gönlündeki din hissini koparıp atmış.
- Müslüman, herkes tarafından sevmek, takdir edilmek şan ve şerefini kaybetmiş. Bir Hz. Halid, bir Hz. Ömer, bir Hz. Eyyûb kalmamış.
- Yaratılış, seni temiz ruhlu yarattı. Kalbin bu Müslümanlığın inkırazı karşısında parça parça oluyor.
- Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in şevket ve adalet devirlerini ihya et. Ovadaki lale üzerinden bir bahar rüzgârı gibi geç.
- Dağlarda, çöllerde âvâre bir millet lakin damarlarında arslanlar kanı dalgalanan bir millet,
- Zeki, kudretli, açık ruhlu, ahlâklı, gözü doğan kuşu gibi keskin.
- Lakin nasibini almamış, kudretinin yıldızı parlamamış bir millet.
- Kûhistan'ında bir köşeye çekilmiş, hayat kıymetini daha görmemişsin.
- Senin canın, birbiri ardınca gelen türlü mihnetlere karşı sabırlı. Bu gayretli Afgan milletini yetiştirmeye çalış.
- Tâ ki Muhammed ümmetini candan sevenlerden, ona yürekten sadakat gösterenlerden olasın. Din uğrunda kuvvet sermayesi olasın.

- Hayat çalışmaktır, hak istemek değildir. Bu ise ancak enfüs ve âfâkı bilmekle olur.
- Cenâb-ı Hakk, “Hikmette çok hayır vardır. Bu hayrı nerede görürsen elde et,” buyurmuştur.
- Kâinatın Efendisi, Kur’ân’ın Sahibi (Hz. Peygamber) ki kalbi, bütün esrar üzerindeki perdeleri kaldırmıştı. Hakk’ın zâtını, kendini gördüğü halde yine, “Yarabbî! Benim irfanımı arttır,” dedi.
- (Kur’ân-ı Kerîm’deki “*alleme’l-esmâ*”) eşya ilmidir (pozitif ilim). Âsâ ve Yed-i Beyza’dan maksat da odur.
- İşte bu pozitif ilim, Garb’ı aydınlattı. Onun felsefesi, ay-randan yoğurt yaptı.
- Yoldaki toprak, elmas kırıntılarıdır. Lakin bizde duygu lez-zeti yok.
- Bir milleti yükselten, onun işini yoluna koyan ilim ve ser-vettir. İlim ve servet, milletin itibarıdır.
- İlmi, hür ve faziletli insanların sinelerinden, serveti dağların bağrından al.
- Bu kâinatın vücuduna kazma vur. Toprağın içinde Hint mabedlerinde olduğu gibi nice cevherler gizlidir.
- Senin Bedahşan’ında hâlis la’l, senin Kûhistan’ında Sîna’da çıkan şimşek vardır.
- Temeli kuvvetli bir memlekete sahip olmak mı istiyorsun? Âdem’i tanıyan bir göze sahip olman lazımdır.
- Nice insanlar vardır ki işleri güçleri şeytanlıktır. Nice şey-tanlar vardır ki İdris Peygamber gibidirler.
- Onun rengi hiledir, varlığı sade bir görünüştür. İçi, lalenin ortasındaki siyahlık gibi dumanlıdır.

- Temiz, afif gözüdür lakin zarı hilelidir. Koltuğunun altında habaset, zulüm ve nifak vardır.
- Ey görüşü kuvvetli padişah, daima göz önünde bulundur: Her parlayan taş, cevher olmaz.
- Temiz ve asil bir hakîm olan Rum diyarının mürşidi Mevlânâ Celâleddin Rûmî ölüm ve hayat sırrını bize şöyle açmıştır:
- “Eski ümmetlerin mahv ve inkırazı, taşı öd ağacı sanmalarından ileri gelmiştir.”
- Bizim dinimizde ululuk, hizmet etmekle kabildir. Hz. Ömer’in adaletini, Hz. Ali’nin fakrını şiar edinmekle olur.
- Birçok memleket ve din işleri ile karşılaştığın zaman bir ân kendi nefsinde yalnız kal, gönlünü murakabe et.
- Bir ân kendi kendisi ile yalnız kalabilen insanın kemendinden hiçbir av kurtulamaz.
- Padişahlık elbisesi içinde fakir hayatı yaşa. Daima uyanık, daima hakkı düşünerek yaşa.
- Milletin rehberi Şehinşah Murad -ki kılıcı gökler gibi gürler, şimşekler gibi çakardı- kâinat kadar muazzam bir padişah olduğu halde, manen bir fakirin istiğnasına sahipti. Ebu Zer ruhlu bir Erdeşir⁸ idi.
- Bütün vücudu zırha gark olmuştu. Lakin göğsünün içindeki gönlü, bir kıl gömlekle (fakr alâmeti) örtünmüştü.
- Devlet idare eden (emir olan) Müslümanlar, padişahlık içinde fakirlik hayatı sürmüşlerdir.
- Hatta emaret esnasında fakrılarını artırmışlar, Medayin’de⁹ Selam gibi yaşamışlardır.

8 Sâsânî İmparatorluğu’nun kurucusu ve destan kahramanı hükümdar.

9 Sâsânî İmparatorluğu’nun başkentlerinden.

- Hükümrân idi lakin hiçbir şeyi yoktu. Elinde ancak kılıç ve Kur'ân vardı.
- Bütün varlığı, mâmeleği Peygamber aşkı olan insan; denizlere, karalara sahiptir.
- Allah'tan, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'nin hararetli aşklarını iste. Allah'tan, Peygamber aşkının bir zerresine sahip olmayı dile!
- Zira milletleri yaşatan onun aşkıdır. Kâinat, onun aşkı ile vücut bulmuştur.
- Varlıktaki gizli cevheri, o aşkın apaçık tecellîsi meydana çıkardı.
- Ruha ancak onun aşkı sükûn ve huzur verir. Onun aşkı, gecesi olmayan bir gündür.
- Kalk, aşk kadehini devrana getir; Kûhistan'da aşk haberini tazele!

TÛR LALESİ (RUBAÎLER)

1

Varlık bezmi O'nun nazının şehididir. Bütün mükevvenatın tıynetinden O'na bir niyaz yükseliyor. Görmüyor musunuz, felekleri aydınlatan güneş, seherin yüzünde bir secde dâğıdır (yara, uruk).

2

Gönlümün aydınlığı, içimin yanışındandır. Gözümün cihanı görmesi, kanlı gözyaşı döktüğündendir. Aşka delilik diyen insan, hayatın sırrına daha da yabancı olsun!

3

Aşk, bahçelere bahar rüzgârı hediye eder. Aşk, dağ eteklerine yıldız gibi goncalar serper. Aşk güneşinin ışığı, denizleri deler geçer de balığa yolunu bulduran bir göz ihsan eder.

4

Aşk, kartallara pek az kıymet verir. Lakin sülünleri avladığı için şahinlere canını feda eder. Gönlümüz kendini korur ama aşk, pusudan bir fırlamayagörsün.

5

Lale yaprağına renk veren aşktır. Canımızı beladan belaya atan aşktır. Eğer bu toprağı (bu fâni âlemi) deşersen içinde aşkın nice kanlar döktüğünü görürsün.

6

Herkes sevgiden nasipli değildir. Zaten sevgi de herkesle uyuşmaz. Lale, yürekler yakan bir dâğ ile yerden biter. Bedahşan la'linin gönlünde bir kıvılcım bile yoktur.

7

Bu gönül bahçesinde koku gibi perişan ve âvâreyim. Bilmiyorum; ne istiyorum, ne arıyorum. Bir insanın istediğı ya olur ya olmaz (olursa bahtiyar olmazsa bedbaht olur). Beni arzumun olması da öldürüyor (şehit ediyor) olmaması da.

8

Cihan bir avuç çamur, gönül de onun mahsulü. İşte cihanın bütün müşkülü, bu bir katre kandan başka bir şey olmayan gönülden çıkıyor. Biz Bir'i iki görüyoruz, yoksa herkesin cihanı kendi gönlü içindedir.

9

Seher vakti bülbül bahçivana diyordu: "Bu toprakta gam fidanından başka bir şey yetişmez. Çöllerdeki deve dikenleri yaşar, ihtiyarlar lakin gül, tam gençlik çağında ölür gider."

10

Bizim cihanımızda -ki varlığı, yokluktur- ziyan, kâr ile ikiz doğuyor. Eskiye yenile, başka bir biçime koy; gönlümüzün, artık

dünyanın geç kalmak, acele etmek gibi şeylerine tahammülü kalmadı.

11

Aşk nağmesini çalan saz (ney) Âdem'dir. Bize sırları açan Âdem'in kendisi, bizzat sırdır. Cihanı O (Cenâb-ı Hakk) yarattı; bu (Âdem) daha güzelleştirdi. Yoksa Âdem, Allah'ın nazîri midir?

12

Ben ne mebdei ne de meadı arıyorum. Baştan başa bir sırrım ve sır cihanını arıyorum. Baştan başa bir sırrım ve sır cihanını arıyorum. Eğer hakikatin yüzünden sır perdesini çekip kaldırsalar ben, bu sefer ihtimal ve şüpheyi ararım.

13

Ey gönül, pervâne gibi bu akılsızlık, münasebetsizlik daha ne kadar sürecek? Ne zamana kadar erkekçe bir hareket yapmaktan devam edeceksin? Bir kere de kendini kendi ateşinde yak. Ne zamana kadar yabancının ateşi etrafında dönüp duracaksın?

14

Bir avuç tozdan bir vücut meydana getir. Lakin bu ten, taş bir kaleden daha mukavim olsun. Onun içinde bir dağın kenarından akan ırmak gibi derdin ne olduğunu bilen, duyan bir gönül meydana çıkar.

15

Allah, su ve balçıktan güzel bir şekil (insan) yarattı. İrem Bağı'ndan daha güzel bir cihan vücuda getirdi. Lakin sâki, elinde tuttuğu o ateşle benim toprağımdan bir başka âlem yarattı.

16

Mahşer günü Brehmen, Tanrı'ya şöyle dedi: "Hayat nuru, bir kıvılcım parıltısından başka bir şey değildi. Lakin canın sıkılmazsa şunu da ilave edeyim ki put, insanoglundan daha pâyidar idi."

17

Ey sabah yıldızı, çok çabuk geçip gittin. Yoksa bizim gaflet uykumuzdan usandığın için mi böyle yaptın? Ben gaflet içinde yolunu kaybetmiş bir insanım. Sen ise uyanık geldin, uyanık gittin.

18

Meyhanede bu hayhuy yoktu, çamurumuz kıvılcıma yabancı idi. Ne aşk ne de bu aşk hengâmesi olurdu; eğer gönül, akıl gibi akli başında olsaydı.

19

Ey yeni kanat açan kuş! Kanat açmak (denemek) lezzetini tamamen senin için yarattılar. Başka heves ve arzular, bizim kanatlarımızı ağırlaştırıyor; sen, yalnız uçmak zevkiyle kanatlanıyorsun.

20

Yarabbî! Şu varlıkta ne lezzet var ki her zerrenin gönlünde bir zuhur arzusu kaynıyor. Dalını yarıp doğan gül goncası, varlık zevkiyle gülümsemeler saçıyor.

21

(Yanıp giden) pervânenin adem diyarında şöyle dediğini duydum: "Bir ân bana hayatın hummalı ızdırabını ihsan et. İstersen seher vakti yine benim külümü savur. Lakin bana bir gece yanıp yakılma zevkini tattır."

22

Müslümanlar, size bir şey söylemek istiyorum. Bu söz Cebrâil'in yanında daha parlaktır. Âzer yaradılışlı olanlardan onu gizliyorum zira bu Hz. İbrâhim'in sırlarından bir sırdır.

23

Ey gönül, ey gönül; onun diyarına yönelmiş gidiyorsun, beni yalnız bırakıyorsun. Ey gönül, ey gönül; her ân yeni yeni arzular yaratıyorsun. Ey gönül, ey gönül; senin hiç başka işin yok mu?

24

Göğsünün içinde yıldızları aşıp geçecek bir yol vardır. Lakin sen kendini tanıımıyorsun. Bir kere de tohum gibi gözünü kendi içine aç ki yerin altından bir fidan olup yükselesin.

25

Seher vakti bir bahçenin ağaçları arasında bir bülbül, ne güzel söylüyordu: "Gönlünde ne varsa çıkar, ortaya at; nağme olsun, inleme olsun, âh olsun, efgan olsun!"

26

Sana gizli bir nükte söyleyeyim eğer hayat dersini bizden almak istersen: Eğer teninde bir canın yoksa ölürsün. Eğer teninde bir canın varsa ölmezsin.

27

Bırak o kararsızın masalını, onun yanmasından bahsedilmesini istemiyorum (o söz, kulakları incitir). O pervâneye pervâne derim ki ızdırap içinde savaşıyor, alev içer.

28

Seni kendinden geçirir, seni sana yabancı eder; bize o zevk, neşve veren su (şarap) yok. Benim pazarımda başka bir mal arama. Benim ancak gül gibi parça parça olmuş bir göğsüm vardır.

29

Eğer (hakikati) aramak uğrunda kendini feda etmiş bir canın yoksa benim bahçemde dolaşma, ziyan edersin. Ben sana gülün damarı içinde ne vardır, onu gösteririm. Yoksa benim baharım, renk ve koku tılsımı değildir.

30

Varlık-yokluk uçurumundan çık, yüksel. Bu “nasıl” ve “ne kadar” kayıtları ile bağlı olan cihanın üstüne çık. Kendi varlığındaki benliği mâmur et. İbrâhim gibi Kâbe mimarı ol.

31

Ben çemenlerde öten kuşlar gibi değilim, yuvamın dalında yalnız başıma öterim. Eğer ince duygulu isen bana yaklaşma zira nağmelerimden damla damla akan, benim kanımdır.

32

Yarabbî! Şu cihanda ne güzel bir kaynaşma, bir hengâme var: Herkesi ayrı bir kadehten sarhoş etmişsin. Bakışlar birbiriyle uyuyor ama gönlü gönle, canı cana yabancı yaratmışsın!

33

İskender, Hızır’a ne ince, ne güzel bir söz söylemiş. demiş ki: “Biz denizde, karada uğraşp duruyoruz. Sen de bu savaşa katıl. Sen, bizi kenardan seyredip duruyorsun; savaşta öl de daha diri, daha canlı ol!”

34

Keykubad'ın tahtı, Cem'in tacı toprak. Kilise, put yerleri, Kâbe toprak. Lakin bilmiyorum, benim cevherim nedendir? Gözüm göklerin üstünde, tenim toprak.

35

Eğer senin bir avuç toprağının içine kanlar döken, parça parça bir gönül koymuşlarsa bahar bulutlarından gözyaşı dökmeyi öğren ki senin gözyaşından bir lale bahçesi yeryüzünü süslesin.

36

Her ân yeni bir tecellî gösterip duruyor. Hayat, bir şekil ve suret üzerinde karar etmiyor. Eğer bugünkü şeklin dün gecekinin aynı ise toprağında hayat kıvılcımı yoktur.

37

Nağme zevki heyecanlarımı ve ciltlerimi coşturursa bulunduğum mecliste kıyametler koparırım. Bir ân da kendi içime çekilsem bütün bir cihanı gönlümün içine çeker, yok ederim.

38

“Göğsün içinde gönül nedir?” diye sorarsan cevabım şudur: Akıl yanmaya başladı mı gönül olur. Gönül çırpındığı için gönüldür. Lakin bir ân bu ızdırabı terk etse çamurdan başka bir şey olmaz.

39

Akıl dedi ki: “O, göze sığmaz; iştihak bakışı, ümit ve korkudur. Tûr masalı hiçbir zaman eskimez zira her gönülde bir Mûsâ temennisi vardır.”

40

Kilise, mescid, puthane; bütün bunları ancak şu bir avuç çamur (gönül) meydana getirdi. Gönül denen şey sende varsa başkalarının tahakkümünden kurtulabilirsin. Lakin ey gafil, sen daha gönlü elde edemedin.

41

Bu güzel bahçede bir şeye gönül bağlamadım. Şuna buna gönül vermedim. Hür ve âzâde, çekilip gittim. Bir zaman sabah rüzgârı gibi dolandım. Güllere renk, koku verdim; geçip gittim.

42

Benim kadehe koyduğum taze şarap eski rindi kendine getirir. Ben bu şarabı eski devir muganı gibi sâkinin sarhoş gözünden ödünç aldım.

43

Benim toprak kadehimi onun şarabı, Cem kadehi haline getirdi. Benim katremim içinde bir umman gizledi. Akıl, başıma bir puthane yığdı lakin aşk İbrâhimi puthanemi Kâbe'ye çevirdi.

44

Akıl, dün ve bugünün esiridir. Göz ve kulak putlarının hizmetkârıdır. Yeni içinde put gözler; o bir Brehmen evladıdır, zünnarı¹⁰ belindedir.

45

Akıl, herkesin başında vardır; vücudum da herkes gibi toprak ve kandandır. Lakin bu sırrı benden başka kimse bilmez.

---

10 Hristiyan papazların bellerine bağladıkları kuşak.